

KIRGIZİSTAN

KIRGIZİSTAN Tarım Sektörü Ülke Yatırımcı Rehberi

2022

Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

İÇİNDEKİLER

GENEL BİLGİLER	3
EKONOMİK GÖSTERGELER	4
LOJİSTİK	4
HUKUKİ ALTYAPI	5
TTA'LAR VE DİĞER ANLAŞMALAR	6
BAŞLICA ULUSLARARASI ÜYELİKLER.....	7
KIRGIZİSTAN PAZARINA ERİŞİM DURUMU	8
TARIM SEKTÖRÜ	10
İKLİM	15
TOPRAK ÖZELLİKLERİ VE ARAZİ KULLANIMI.....	15
BİTKİSEL ÜRETİM	17
EKİM ALANLARI.....	17
VERİM	19
ÜRETİM MİKTARI	21
HAYVANSAL ÜRETİM.....	23
ÜRETİM MİKTARI	23
HAYVAN VARLIĞI.....	24
ORMAN ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ	25
DIŞ TİCARET	26
DIŞ TİCARET ORTAKLARI	26
KIRGIZİSTAN'IN İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ	27
KIRGIZİSTAN'IN TARIM ÜRÜNÜ İHRACATI GERÇEKLEŞTİRDİĞİ İLK 10 ÜLKE.....	27
KIRGIZİSTAN'IN İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ	28
KIRGIZİSTAN'IN TARIM ÜRÜNÜ İTHALATI GERÇEKLEŞTİRDİĞİ İLK 10 ÜLKE.....	28
ORMAN ÜRÜNLERİ İTHALATI.....	29
ORMAN ÜRÜNLERİ İHRACATI.....	29
TÜRKİYE-KIRGIZİSTAN TİCARETİ	30
TÜRKİYE'NİN KIRGIZİSTAN'A İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ	30
TÜRKİYE'NİN KIRGIZİSTAN'DAN İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ	31
TÜRKİYE'DEN KIRGIZİSTAN'A İHRAÇ POTANSİYELİ YÜKSEK ÜRÜNLER	32
YATIRIM ORTAMI	33
DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM İSTATİSTİKLERİ.....	33
VERGİLENDİRME.....	34
BANKACILIK	35
SONSÖZ VE İLETİŞİM	37

KISALTMALAR

AEU	: Eurasia Economic Union	Avrasya Ekonomik Birliği
FAO	: Food and Agriculture Organization	Gıda ve Tarım Örgütü
IBRD	: International Bank for Reconstruction and Development	Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası
IDA	: International Development Association	Uluslararası Kalkınma Birliği (Dünya Bankası)
IDB	: Islamic Development Bank	İslami Kalkınma Bankası
IFAD	: International Fund for Agricultural Development	Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu
IFC	: International Finance Corporation	Uluslararası Finans Kurumu
ILO	: International Labor Organization	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	: International Monetary Fund	Uluslararası Para Fonu
IOC	: International Olympic Committee	Uluslararası Olimpiyat Komitesi
MNJTF	: Multinational Joint Task Force	Çok Uluslu Ortak Görev Gücü
OSCE / AGİT	: European Security and Cooperation Organization	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü
SCO	: Shanghai Cooperation Organization	Şangay İşbirliği Örgütü
UN	: United Nations	Birleşmiş Milletler
UNCTAD	: The United Nations Conference on Trade and Development	Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
UNESCO	: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNWTO	: World Tourism Organization	Dünya Turizm Örgütü
UPU	: Universal Postal Organization	Evrensel Posta Birliği
WHO	: World Health Organization	Dünya Sağlık Örgütü
WMO	: World Meteorological Organization	Dünya Meteoroloji Örgütü
WIPO	: World Intellectual Property Organization	Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü
WTO / DTÖ	: World Trade Organization	Dünya Ticaret Örgütü

GENEL BİLGİLER

Resmi Adı	Kırgızistan Cumhuriyeti
Nüfus bilgisi ve istihdam verileri	6.795.000 (2022 yılı tahmini) Tarım %19,3 Servisler %55,3 Sanayi %25,4, (2019, ILO tahmini)
Dil (Resmi diller)	Kırgızca
Yüzölçümü	199.951 km ²
Başkenti	Bişkek
Başlıca Şehirleri	Bişkek, Batken (Batken), Çuy (Tokmok), Calal-Abad (Celal-Abad), Narın (Narın), Oş (Oş), Talas (Talas), Issık-Göl (Karakol)
Yönetim Şekli	Başkanlık Tipi Cumhuriyet
Devlet Başkanı	Sadır CAPAROV
Siyasi ve İdari Yapısı	<p>Kırgız Cumhuriyeti Büyük Meclisi-Kırgız Cumhuriyeti Parlamentosu, kendi yetkileri çerçevesinde yasama ve denetim fonksiyonlarını yerine getirmekte olup, toplam 90 milletvekilinden oluşmaktadır. Büyük Meclis daimî faaliyet gösteren, parti sistemine dayalı olarak seçilen milletvekillerinden oluşmaktadır. Parlamento seçimleri 5 yılda bir yapılmaktadır. Devlet iktidarını temsil eden Cumhurbaşkanı, Anayasadan kaynaklanan geniş yetkilerle donatılmıştır.</p> <p>Devletin egemenliği ve dokunulmazlığına yönelik tedbirleri alır, savunma, devlet organlarının işleyişini ve koordinasyonunu sağlar, devletin iç ve dış siyasetini belirler, hükümet yapısını ve hükümet üyelerini tespit eder, Parlamento teklifi ile başbakanı onaylar, başbakan veya hükümetin istifası ile ilgili kararları alır, idari kuruluşların yöneticilerini atar.</p>
Genel Güvenliği	Kırgızistan, dünyadaki en güvenli ülkelerin sıralamasında 89. sırada
Coğrafi Konumu	Orta Asya'nın kuzeydoğusunda yer alan, Kırgızistan'ın kuzeyinde Kazakistan, güneydoğu ve doğusunda Çin Halk Cumhuriyeti, batısında Özbekistan, güneybatısında Tacikistan bulunmaktadır. Sınırlarının toplam uzunluğu 3.878 km'dir. Kırgızistan'ın Kazakistan ile sınır uzunluğu 1051 km, Çin Halk Cumhuriyeti ile 858 km, Özbekistan ile 1099 km ve Tacikistan ile ise, 870 km'dir. Kırgızistan'ın denize sınırı bulunmamaktadır.

Kaynak: (Anonim a, 2022)

EKONOMİK GÖSTERGELER

GSYİH (Satın alma gücü paritesi)	37,790 Milyar \$
Ülkenin ekonomik büyüme hızı	%0,9 (IMF tahmini, 2022)
Kişi başına düşen milli geliri	5.560 \$ (IMF tahmini, 2022)
Tüketici fiyat enflasyonu	%13,2 (IMF tahmini, 2022)
İhracat/ ithalat	İhracat: 37,3 Milyar \$/ İthalat: 34,5 Milyar \$
İşsizlik oranı	%6,6 (ILO tahmini, 2022)
İşgücünün sektörel dağılımı (%)	Tarım %19,3 Servisler %55,3 Sanayi %25,4, (2019, ILO tahmini)
İnsani gelişmişlik endeksi	0,697 (HDI değeri) / 120. Sırada (192 ülke arasında) (Türkiye 54. Sırada) (UNDP, 2019)
Dünya Bankası iş yapma kolaylığı endeksi	80. sırada (190 ülke arasında) (2020 WB)
Ekonomik serbestlik endeksi	77. Sırada (165 ülke arasında) (Fraser Institute)
Küresel rekabetçilik açısından durumu	135. Sırada (137 ülke arasında) (World Economic Forum)
GSYH'nin sektörel dağılımı	Tarım %14,7; Sanayi % 26,7; Hizmetler % 48,4 (DB, 2021)
Asgari ücret/ tarımsal asgari ücret	144 \$ (2021 yılı)
Doğal kaynakları	Altın, kömür, uranyum, petrol, doğalgaz ve antimon
Başlıca tarımsal üretim	Buğday, pamuk, şekerpancarı, mısır, tütün, sebze ve meyve, yün ve et

LOJİSTİK

Havalimanı sayısı ve gümrük kapısı sayısı	2 adet Havalimanı
Denizle olan bağlantısı (kıyısı var/yok)	Kıyısı yok.
Liman bağlantısı (Liman var/yok),	Yok

Kaynak: (Anonim a, 2022)

HUKUKİ ALTYAPI

Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile Kırgızistan Cumhuriyeti Tarım Bakanlığı Arasında Teknik, Bilimsel ve Ekonomik İşbirliği Protokolü	06.07.1993	11.09.1993/21695
Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması	24.10.1997	09.05.2001/24397
Gümrük Konularında Karşılıklı İdari Yardım Anlaşması	14.04.1998	20.12.1998/23559
Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması	2.07.1999	09.05.2001/24397
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Arasında Ormancılık Alanında İşbirliği Anlaşması	10.02.2015	26.02.2015/29279
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	9.04.2018	22.05.2019/30781
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Tarım Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı	9.04.2018	08.01.2019/571
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ortak Gümrük Konseyi Kurulmasına İlişkin Mutabakat Zaptı	1.09.2018	16.03.2019/30716

Kaynak: (Resmî Gazete, 2022)

TERCİHLİ TİCARET ANLAŞMALARI VE DİĞER ANLAŞMALAR

Kırgızistan Rusya, Belarus, Kazakistan ve Ermenistan'la birlikte Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) üyesidir. Eski Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi olan Kırgızistan AEB kapsamında kurulan gümrük birliğine de üyedir.

Kırgız Cumhuriyeti'nin, ABD, Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Çin, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Almanya, Hindistan, Endonezya, İran, Kazakistan, Kore Cumhuriyeti, Litvanya, Malezya, Moldova, Moğolistan, Pakistan, İsveç, İsviçre, Tacikistan, Türkiye, Birleşik Krallık, Ukrayna ve Özbekistan ile ikili yatırım anlaşmaları bulunmaktadır.

Kırgız Cumhuriyeti ayrıca Ermenistan, Avusturya, Beyaz Rusya, Kanada, Çin, Finlandiya, Almanya, Hindistan, İran, Kazakistan, Litvanya, Malezya, Moldova, Moğolistan, Pakistan, Polonya, Rusya, İsviçre, Tacikistan, Türkiye, Ukrayna ve Özbekistan dahil 27 ülke ile çifte vergilendirme anlaşmaları imzalamıştır. 1973 yılında imzalanan çifte vergilendirmeye ilişkin ABD-SSCB anlaşması, ABD ile Kırgız Cumhuriyeti arasında yürürlükte kalmaya devam etmektedir (Anonim a, 2022)

Kırgız Cumhuriyeti aşağıdaki ülkelerle ikili anlaşmalara sahiptir:

Kazakistan (Yürürlüđe giriş: 11 Kasım 1995)

Moldova (Yürürlüđe giriş: 21 Kasım 1996)

Rusya Federasyonu (Yürürlüđe giriş: 24 Nisan 1993)

Ukrayna (Yürürlüđe giriş: 19 Ocak 1998)

Özbekistan (Yürürlüđe giriş: 20 Mart 1998)

BAŞLICA ULUSLARARASI ÜYELİKLER

İkili, bölgesel, çoklu ve çok taraflı ticari ilişkiler 20 Aralık 1998'den beri DTÖ üye ülke statüsündedir. Avrasya Ekonomik Birliği kurucu üyelerindedir.

Üyesi olduğu başlıca uluslararası kuruluşlar

BM, AGİT, Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi (AAOK), Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Ortak Güvenlik Anlaşması Örgütü (OGAÖ), AİGK/CİCA, EİT, İİT, İLO, Avrasya Ekonomik Birliği (AVEB), Uluslararası Sivil Havacılık Teşkilatı (ICAO), UNIDO, WHO, UNESCO, Uluslararası Enerji Ajansı, Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı, BM Asya Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (ESCAP), Dünya Bankası, IMF, Avrupa Kalkınma ve İmar Bankası (EBRD), Uluslararası Finans Kuruluşu (IFC), İslam Kalkınma Bankası, Asya Kalkınma Bankası, Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Bağlantısızlar Örgütü (gözlemci). Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Konseyi

Kaynak: (Anonim a, 2022)

KIRGIZİSTAN PAZARINA ERİŞİM DURUMU

2015 yılına kadar halkın büyük bölümü temel ihtiyaçlara harcama yapmak ve ürünün fiyatların ucuzluğuna bakması daha yaygındı. Ancak halkın gelir düzeyi arttıkça artık alıcı ürünlerin kalitesi ve AVM veya kapalı marketlerde alışveriş yapma ön plana çıkmaktadır. Harcanabilir gelir artışı paralelinde değişmekte olan tüketici tercihlerinde; daha yüksek standartlarda alışveriş ortamı sunan, sağlık ve hijyenik açılarından denetlenen ürünlere raflarında yer veren süpermarketler ve hipermarketlerden, haftalık alışverişler yaparak, mümkün olan en kısa sürede tüm ihtiyaçları karşılamak yönünde eğilim gözlenmektedir.

Ancak ekmek veya süt gibi günlük satın alınan gıda maddeleri hala geleneksel bakkallardan, et ve meyve sebze ise açık hava pazarlarından temin edilmektedir. Kırgız tüketicileri giyim, araç, mobil cihaz veya gittikleri restoranları prestij unsuru olarak görmektedir, ancak bazı durumlarda bütün harcamalar tüketicilerin bütçesini aşmaktadır.

Kırgızistan Türk Cumhuriyetleri içinde Sovyetler Birliği dönemindeki Sosyalist ekonomiden liberal ekonomiye en hızlı geçen, bu dönüşümün yasal altyapısına en çabuk uyum sağlayan ülkedir. Eğitimli insan gücü bakımından dünyanın çeşitli ülkelerinde üniversite bitiren genç dinamik, arayış içinde olan eğitimli kesim, okudukları ülkelerdeki görgü ve bilgilerini ülkelerinde uygulama gayreti içinde çaba göstermektedirler. Yurt dışında üniversite bitiren Kırgızlar içinde Türkiye'de üniversite bitirenlerin veya master, doktora yapanların oranı diğer ülkelerde okuyan Kırgızların neredeyse tamamına yakındır. Bu itibarla, Kırgızlarda Türkiye ile iş yapma (ticaret ve yatırım ortaklığı) düşüncesi çok yaygındır. Tarihsel ve kültürel bağlarımızın yakınlığından kaynaklanan Türkiye-Kırgızistan iş yapma potansiyelini yeterince kullanabildiğimizi söylemek mümkün değildir. Bunun sebeplerini akademik seviyede araştırmalar yapılarak tespit etmek gereği vardır. İş kültürünü geliştirmek ticarette ve yatırımda sonsuz sürdürülebilirliği sağlama açısından etik değerlere veya verilen sözlere güvenme yerine, yasal sözleşmeleri ile iş yapılmasının sağlanması önem arz etmektedir.

2015 yılında Kırgız Cumhuriyeti, ana hedefi sürdürülebilir ekonomik büyümeye ulaşmak için rekabetçi ihracat potansiyelini geliştirmek olan 2015-2017 için yeni bir İhracat Geliştirme Planı (EDP) geliştirdi. Hükümet, ihracatta öncelikli ürün grupları olarak çiğ ve işlenmiş et, süt ve süt ürünleri ile meyve ve sebzeleri belirledi.

EDP'nin kullandığı ana araçlar şunlardır: ticaret bilgilerine erişim; kurum ve kuruluşların kapasitelerinin iyileştirilmesi; ticaretin teşviki, özellikle ihracatın desteklenmesi ve teşviki; Ticaretin kolaylaştırılması; kaliteli altyapının geliştirilmesi ve desteklenmesi; vergi yükünün azaltılması ve ihracatçıların finansal kaynaklara erişimini sağlamak. EDP'nin kabul edilmesinden bu yana hükümet, ihracat prosedürlerinin basitleştirilmesi, büyük iş birlikleriyle mutabakat zaptı imzalanması ve özel sektörün ticaret fuarlarına katılmasına destek sağlanması gibi çeşitli girişimler başlattı. Ağustos 2016'da hükümet, Kırgız Cumhuriyeti'nde Ticaret ve Lojistik Merkezlerinin Oluşturulması ve Geliştirilmesi Eylem Planını onayladı.

Avrasya Ekonomik Birliği'ne (EAEU) Katılım, Ağustos 2015'te Kırgız Cumhuriyeti, Avrasya Ekonomik Birliği'ne (EAEU) katılarak uluslararası ticarete ve yabancı yatırıma erişimini kolaylaştırdı. EAEU'ya katılan Kırgız Cumhuriyeti, Çin'in Kırgız Hükümetine doğrudan borç verme yoluyla büyük ölçekli altyapı projelerini finanse etme rolünden de yararlandı. EAEU katılım paketinin bir parçası olarak Kırgız Cumhuriyeti, EAEU'nun birleşik tarife programını benimsemeyi taahhüt etti. Kırgız Cumhuriyeti, 2020 yılına kadar çeşitli tarımsal ürünler (sığır ve balık genetiği, genç bitkiler, tohumluk patatesler, ekim için barbunya fasulyesi, mısır tohumu melezleri) için EAEU tarife oranlarından farklı (düşük) gümrük vergileri uygulayabilmektedir.

Bağımsızlığın ardından Kırgızistan, yasal altyapısının iyileştirilmesi ve arazi reformunun başlatılması gibi piyasa reformlarını hızla uygulamaya koymuştur. 1998 yılında Kırgızistan, Dünya Ticaret Örgütü'ne kabul edilen ilk Bağımsız Devletler Topluluğu ülkesi oldu. Hükümet, kamu kuruluşlarının çoğunu özelleştirdi. Bu reformlara rağmen, ülke 1990'ların başında üretimde ciddi bir düşüş yaşadı ve küresel mali kriz ve azalan petrol fiyatları Orta Asya'daki ekonomileri küçülttüğü için son yıllarda yine yavaş büyüme hızı ile karşı karşıya kalmıştır.

Kırgızistan AEB üyeliği sonucunda Kırgızistan'ın 180 milyon kişilik pazara sahip olması Ülkenin tarım sektörünün gelişmesine büyük olanaklar sağlamaktadır. Kırgız tarım ürünlerinin potansiyeli Rusya, Kazakistan ve diğer ülkelerde yeterince değerlendirilmemiştir. Özellikle çok önemli büyük olan komşu Çin pazarına giriş olanaklarının araştırılması gerekmektedir.

Kırgızistan pazarı ve pazara giriş koşullarına yönelik detaylı bilgilere Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan "[Kırgızistan Pazar Bilgileri](#)" dosyasından ulaşılabilmektedir (Anonim b, 2022).

TARIM SEKTÖRÜ

Kırgız Cumhuriyeti, yaklaşık 6 milyonluk nüfusu ve üçte ikisi kırsal alanlarda yaşayan, düşük gelirli gıda açığı olan bir ülkedir. Ülke, 1991 yılında bağımsızlığını kazanmasından bu yana siyasi ve sosyal istikrarsızlıklar yaşamıştır. Ekonomik şoklar ve doğal afetler ile kalkınma kazanımlarını tehlikeye girmektedir.

Kırgız Cumhuriyeti, 2016 yılında GSYİH'nin yüzde 15'ini oluşturan tarıma dayanmaktadır. Ancak, tarım sektörünün toplam GSYİH içindeki payı 2000 yılından bu yana önemli ölçüde azalmıştır (yüzde 34'ten az). Ülkenin Kuzey ve Güney bölgelerinin kırsal alanları arasındaki yüksek ekonomik eşitsizlikler de devam ediyor: Kuzey GSYİH'nin yaklaşık yüzde 60'ını üretirken, Güney ülkenin GSYİH'sinin yüzde 40'ından azını üretiyor. 1991'de Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını kazandıktan sonra hükümet, 1990'ların sonlarında tarım sektörünü bir büyüme motoruna dönüştüren ve güçlü bir ekonomik genişlemeyle sonuçlanan çeşitli piyasa odaklı reformlar ve toprak reformu politikaları uyguladı. Ancak, genel ekonomide olduğu gibi tarımda da büyüme son yıllarda durgunlaşmıştır.

Kırgızistan'da tarım sektörü ekonominin anahtar sektörlerinden biridir. Halihazırda tarım sektörünün ülke gayrisafi yurtiçi hasılasındaki payı %14,7 olup, anılan sektörde ülkenin toplam çalışabilir nüfusun %65'i faaliyet göstermektedir. 2021 yılında toplam tarımsal ürünlerin üretiminde %44,6 hayvancılık ürünleri, %53,1 bitkisel ürünler ve %0,1 orman ürünleri, %0,3 balık ürünleri ve %1,9 hizmet oluşturmuştur. Tarım sektöründe 440.055 işyeri faaliyet göstermektedir. Bunlardan %99'u çiftlikler, %0,06'sı kooperatifler ve %0,09'u toplu çiftliklerdir. Bitkisel ürünlerin %75'i çiftlikler ve özel bahçelerde tarafından üretilmektedir.

2020 yılında ülkede ekilebilir tarım arazisinin toplamı 1,2 milyon hektar olup, ekilebilir tarım arazisi %46,9'unda tahıl bitkileri, %5,1'inde baklagiller, %1,6'sında yağ bitkileri, %1,8'inde pamuk ve kalan arazide, tütün, şeker pancarı, patates, sebzeler, pirinç, karpuz ve yem üretilmektedir. Kırgızistan'dan ihraç edilen tarımsal ürünlerde ilk sırada baklagiller yer almaktadır ve %60-80 oranında Türkiye'ye satılan kuru fasulye, Kırgızistan'ın en önemli tarımsal ihraç ürünüdür. Fasulyeden sonra taze patates de önemli ihracat ürünlerinden olup, genellikle komşu Kazakistan'a ihraç edilmektedir. Başlıca ihraç edilen ürünler: kuru meyveler, fındık, üzüm, elma ve armut, kayısı, kiraz, patates, soğan ve diğer ürünlerdir. Meyve ve sebzeler hava ve lojistik koşullarının uygun olması nedeniyle ülkenin Çüy, Oş ve Celal Abad bölgelerinde yetiştirilmektedir.

Bitkisel ürünlerin ihracat hacmi istikrarlı bir şekilde büyümektedir. Kırgızistan meyve ve sebze ürünleri esas pazarı AEB olup, ürünlerin %45'i bu pazara ihraç edilmektedir. Dünya Bankası Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi çalışmasına göre, Kırgızistan'ın taze kayısı, ceviz ve taze eriklerin karşılaştırmalı olarak en yüksek avantajlara sahip olduğu açıklanmıştır. Kırgızistan, meyve ve sebze işleme, hayvan yemi, besicilik, kümes hayvancılığı, süt ürünleri, fonksiyonel gıda, su ürünleri yetiştiriciliği ve destek ürünleri (özellikle soğuk zincir dağıtımı, seracılık, sulama ve gübreleme) gibi tarım endüstrisinin alt sektörlerinde önemli yatırım fırsatları sunmaktadır. Çiftliklerin küçük çaplı olması, sektöre yatırımların yapılmasına engel olmaktadır.

Aynı zamanda, belirli bir ürünün periyodik olarak ortaya çıkan aşırı üretimi veya Covid-19 ile bağlantılı gıda güvenliği gibi sorunları çözmek için devlet tarafından daha etkili araçların kullanılmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu bağlamda, devlet tarafından tarım sektörünün finansman programına önem verilmekte olup, Ayıl Bank, RSK Bank gibi devlet bankaları aracılığıyla çiftçilere düşük faizli krediler sağlanmaktadır.

Kırgızistan hayvancılığa elverişli bir ülke olmakla birlikte hayvancılık daha çok geleneksel yöntemlerle yürütülmektedir. Endüstriyel bazda hayvancılık son yıllarda yavaş olsa da yeniden yapılmaya başlanmıştır. Ülkede organik tarım ürünleri yetişmektedir. Küçük çaplı çiftliklerin organik tarım ürünleri ihracatını arttırma potansiyeli bulunmaktadır. Bilindiği gibi dünyada bu tür ürünler için her zaman pazar bulunmaktadır. Bu bağlamda, kırsal nüfus, organik tarım tekniklerinin uygulanmasından önemli ölçüde faydalanabilir. Organik tarımsal kalkınma politikaları ve uygulamaları ülkenin ulusal sürdürülebilir kalkınma stratejisinde de yer almaktadır. Sonuç olarak organik tarım, ülkenin çeşitli bölgelerinin yatırım ortamını iyileştirebilir ve ülkede ek yatırım ve finansal akışları çekebilir.

Kırgızistan tarım sektörüne yönelik detaylı bilgilere Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan "[Kırgızistan Pazar Bilgileri](#)" çalışmasından ulaşılabilmektedir (Anonim b, 2022).

Kırgızistan Tarım Politikaları

Kırgız Cumhuriyeti, geçim kaynaklarını ve gıda güvenliğini tehdit eden iklim değişikliği ile bağlantılı şoklara karşı oldukça savunmasızdır. İklim değişikliğine uyum öncelikleri, 2013 yılında onaylanan 2017 yılına kadar Kırgız Cumhuriyeti'nde İklim Değişikliğine Uyum Öncelikli Yönergeler aracılığıyla ifade edilmektedir.

Politika, iklim değişikliğine ve değişkenliğe karşı en savunmasız sektörler olarak tarım ve gıda güvenliğine öncelik vermekte ve çok sektörlü bir yaklaşımı benimsemektedir. Üretim sistemlerinde iyileştirmeler, kuraklığa dayanıklı ürünler, mera yönetimi, tarım altyapısının iyileştirilmesi, gıda güvenliği izleme sistemleri ve erken uyarı sistemi gibi konuların vurgulanması yoluyla uyumdur.

Buna ek olarak hükümet, tarım sektörünün direncini artırmak için 2016-2020 yılları arasında iklim değişikliğine uyum sağlama ve bitki çiftçiliği gibi önlemleri içeren tarım ve su kaynakları Programını başlattı: (ör. , ürün çeşitlerinin iyileştirilmesi ve çeşitlendirilmesi), hayvancılık (örneğin değişen iklim koşullarına daha uyumlu yeni türler), mera restorasyonu ve yönetimi, su kaynakları yönetimi (örneğin sulama ve drenaj rehabilitasyonu).

Küçük ölçekli çiftçilerin modern tedarik zincirlerinin bir parçası olması gerekiyor. Tarım sektöründeki düşük yatırım ve düşük mekanizasyon, tedarik zincirindeki tüm paydaşlar için büyümeyi kısıtlamaktadır. Kırgız Cumhuriyeti'nde tarımsal üretimin çoğu aile tipi köylü çiftliklerinde yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte, küçük ölçekli çiftçiler modern tedarik zincirlerine entegre değiller ve pazarlara bağlı değiller, bu nedenle gıda ürünlerinin çoğu açık pazarlar veya pazarlar aracılığıyla dağıtılıyor.

Kırgızistan'da tarıma dayalı organize sanayi bölgesi bulunmamaktadır.

Tarımsal üretimde 440.055 işletme faaliyet göstermektedir. Bunlardan %99'u çiftlikler, %0,06'sı kooperatifler ve %0,09'u toplu çiftliklerdir. Bitkisel ürünlerin %75'i çiftliklerde ve şahıs işletmeleri tarafından üretilmektedir.

K.C.'nin 2026 yılına kadarki Milli Kalkınma Programı'nda tarım sektörünü geliştirmeye yönelik aşağıdaki eylemlerin gerçekleştirilmesi planlanmaktadır:

- 1) tarım endüstrisi için bir ticaret borsası başlatmak;
- 2) büyük meta üreticilerinin kümelenmesini ve desteğini dikkate alarak "Tarımın Finansmanı" programının gözden geçirilmesi
- 3) organik üretimin geliştirilmesi için programın uygulanması;
- 4) su taşımacılığı hizmetleri için tarife sisteminin revizyonu - ekonomik olarak haklı tarifelere geçiş;
- 5) K.C'nin sulama sisteminin yeniden inşası (2018-2022);
- 6) Sarımsak sulama sisteminin yeniden inşası (2018-2022 yılları);
- 7) Issyk-Göl ve Naryn Bölgelerinde sulu tarımın genişletilmesi (2021-2024);
- 8) Çüy bölgesinde sulu tarımın geliştirilmesi
- 9) balık yetiştiriciliği "Su kültürü" geliştirme projesi;
- 10) tarım ürünleri için ulusal izlenebilirlik sisteminin uygulanması;
- 11) tek bir değer zinciri, tarımsal pazarlama ve e-ticaret merkezlerinin oluşturulması;
- 12) Agro Smart veritabanının oluşturulması.

Kırgızistan'da Çiftçi Kayıt Sistemi bulunmamaktadır.

Çiftçi örgütlenmesi durumu

Kırgız Cumhuriyeti'nde tarım kooperatiflerinin gelişimi, henüz gelişiminin ilk aşamasındadır ve bunların daha da gelişmesini teşvik edecek hiçbir pratik eylem ve etkili önlem bulunmamaktadır. Halihazırda, kooperatiflerin geliştirilmesi için vergilendirme ve sosyal sigorta açısından iyi koşullar ve tercihli krediler için programlar oluşturulmuştur. Buna rağmen, ülkede kooperatif örgütlenmelerinin tam olarak gelişmediği söylenebilir. K.C Ulusal İstatistik Komitesi verilerine göre mevcut tarım kooperatiflerinin sayısı 360 tır. Aynı zamanda tarım sektöründe yaklaşık 417.195 kişi istihdam edilmektedir. Kooperatifler ve diğer tarım örgütlerinin üretimi ülkenin toplam tarımsal ürün üretim hacminin sadece %4,5'ini oluşturmaktadır

Halihazırda, Kırgızistan'da çiftçiler, tarım ekipmanlarını birlikte kullanarak, gübre ve tohum satın alarak tüm işbirliği potansiyelinin yalnızca küçük bir alanından yararlanmaktadır.

Depolama, lojistik, işleme, pazarlama, satış vb. gibi ortak yapılabilecek pazar araçlarını kullanmamaları nedeniyle üreticilerin kendilerine çok az ekonomik fayda sağlanmaktadır. Tarım sektörünün bu kötüleşen durumu bağlamında kooperatiflerin rolü kritik hale gelmektedir. Küçük çiftlikler, pazar için gerekli miktar ve kalitede tarım ürünleri sağlamamaktadır.

Tarım ve orman köylüsüne yönelik kredi kullanım kolaylığı olup olmadığı

Kırgız devleti tarafından tarım sektörünün finansman programına önem verilmekte olup, Ayl Bank, RSK Bank gibi devlet bankaları aracılığıyla çiftçilere düşük faizli krediler sağlanmaktadır.

K.C.'nin 2026 yılına kadarki Milli Kalkınma Programı'nda tarım sektörünü geliştirmeye yönelik eylemler arasında büyük üreticilerinin kümelenmesini ve desteklenmesini dikkate alarak "Tarımın Finansmanı" programının gözden geçirilmesi eylemi de yer almaktadır.

8 Nisan 2022 tarihinde K.C. Bakanlar Kurulu ile Alman Kalkınma Bankası (KfW) arasında mutabakata varılan "Tarımsal Finansman Değer Zinciri" projesi kapsamında, tarım sektörüne finansman desteği sağlamak için 10 milyon Avro hibe desteği sağlanması kararlaştırılmıştır. Projenin amacı çiftçilere tarım alet ve makine ve diğer ekipmanların yenilenmesi amacıyla ulusal bankalar aracılığıyla düşük faizli kredi desteği sağlamaktır.

Yine Nisan 2022 ayında Kırgız Bakanlar Kurulu'nun basın açıklamalarında, K.C. Milli Bankası'nda biriken 3 milyon ABD doları tutarındaki fonun, Ayl Bankası aracılığıyla, çiftçilere tarım, sulama teçhizatları alımı için %6 faizle 7 yıllık süre ile kredi olarak verileceği belirtilmiştir.

Ayrıca, Ayl Bankası açıklamalarına göre, 2022 yılı tarım arazi işleme ekipmanları ve damlama sulama ekipmanlarının alımı için çiftçilere 5 milyon ABD doları kredi fonu ayrıldığı belirtilmektedir.

Tarımsal Kalkınma Planı

K.C. Tarım Bakanlığı'ndan alınan bilgilere göre, Bakanlık tarafından "2022-2026 Tarım Sektörü Geliştirme Konsepti'nin K.C. Bakanlar Kurulu'nun değerlendirilmesine sunulduğu ve yakın zamanda onayı beklendiği bildirilmiştir.

Diğer taraftan, tarım kalkınma planı ülkenin "2040 Yılına Kadarki Ulusal Kalkınma Stratejisi"nde de yer almaktadır.

Arazi kiralamaya uygunluk (toprak kalitesi, iklim durumu, arazi miktarı, vb.)

Devlete Ait Tarımsal Arazilerin Kiraya Verilmesi Genelgesi çerçevesinde, Tarım Arazi Devlet Fonu tarafından, ekonomik olarak cazibeli tarım arazileri açık arttırma usulü ile çiftçiler, yerel veya yabancı gerçek veya tüzel kişilere kiralık olarak verilmektedir. Yine yatırım gerektiren tarım arazileri de yarışma yoluyla kiraya verilmektedir. K.C. Arazi Kanunu gereğince, yabancı vatandaşlara arazi satılması yasaktır.

Diğer taraftan, tarım arazileri Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra il ve ilçelerde yaşayan yerel halka küçük parseller halinde verilmiştir. Ortalama olarak kişi başına 3 dönümlük tarım arazi gelmektedir. Bu bağlamda, tarım arazileri yerel halk veya çiftliklerden özel anlaşma çerçevesinde kiralanabilmektedir. Tarım arazilerin kira değerleri arazinin yerleşim bölgesi, alanı ve toprak kalitesi, suya yakınlığı, hava şartları ve diğer faktörlere göre değişmektedir. Kırgızistan'ın Çüy, Oş ve Celal Abad bölgesinde tarım arazilerin kirası nispeten yüksek olduğu bilinmekte ve ortalama kira fiyatı 30 ABD doları/hektardır. Ülkede toplam arazi alanının %33'ü tarım arazisidir. En büyük ekilebilir tarım arazisi Çüy bölgesinde bulunmaktadır.

Sovyetler döneminde her bölge ve il için toprak kalitesi toprak analizi yapılarak toprağın özelliklerine planlı olarak ekim yapıldığı bilinmektedir. Sovyetler Birliği dağıldıktan bugüne kadar bu tür çalışmalar yapılmamıştır Kırgızistan toprak analizini yapan iki laboratuvar faaliyet göstermekte, söz konusu laboratuvarlarda, makro besin elementlerinin analizi yapılmakta, ancak mikro besin elementleri yapan laboratuvar bulunmamaktadır. Uzmanların bilgilerine göre, genel olarak Kırgızistan'da tarım arazileri verimlidir. Ülkenin kuzey bölgelerinde araziler kumlu, güney bölgelerinde topraklar kestane rengindedir.

Kırgızistan, yüksek Tanrı Dağlarında kuru kıtasal (karasal) kutupsal; güneybatı (Fergana Vadisi)'nda subtropikal; kuzey dağ eteklerinde ılıman bir iklime sahiptir.

İKLİM

Ülkenin iklimi dağların etkisi altındadır. Kırgızistan'ın denizlere kıyısının olmaması, iklimin çeşitliliğinin az olmamasına neden olmaktadır. Yıllık 2900 saat güneşli alan ülke genellikle güneşlidir. Ocak ayında ortalama sıcaklık - 4 °C iken en sıcak ay olan Temmuz'da sıcaklık ortalama 27 °C'dir.

Kaynak: (Dünya Bankası, 2022)

TOPRAK ÖZELLİKLERİ VE ARAZİ KULLANIMI

Kırgızistan, Turan, Orta Asya ve Kazakistan toprak-iklim merkezinde yer alan dağlık bir ülkedir. Bölgenin büyük çoğunluğu deniz seviyesinden 500 ila 5000 m yükseklikte yer almaktadır. Dağlar arası vadilerin ve ovaların toprakları (500 ila 3000 m) alt vadilere ve ovalara bölünmüştür.

Topraklar yüksek dağ vadileri – kestane toprakları bozkırları besler. Dağ yamaçlarının toprakları 1000 ila 4500 m'dir. Bu topraklar aşağıdaki rakım bölgelerinde oluşur: dağ-bozkır toprakları (1000 ila 2500 m arası) – dağ grisi topraklar, kahverengi, açık kahverengi, kumral, koyu kahverengi, dağ çayır-bozkır (2000 ila 2800 m arası) – siyah, siyah kahverengi fındık-düz güvercin, koyu renkli ardıç ormanı humus movidnye ladin ormanları, subalpin dağı (2800 ila 3500 m) – Madencilik lugostepnye, siyah nozemovidnye çayır, alpin alpiys yüksekliği (3500 ila 5000 m) – yüksek lugos tepnye, çayır, polutorfyanistye Cobresia vb.

Kırgız Cumhuriyeti'nde tarım arazilerinin yüzde 40'ından fazlası ciddi şekilde bozulmakta ve toplam arazi alanının yüzde 85'inden fazlası erozyona maruz kalmaktadır. Arazi bozulumu büyük ölçüde son yıllarda kötü mera yönetiminin sonucudur. SSCB'nin dağılmasından sonra, yaylalara bağlanan yollar ve köprüler bozuldu ve geleneksel hayvancılık göçü (yaylacılık) uygulaması ortadan kalktı. Bu nedenle, mera yönetiminin iyileştirilmesi ulusal bir önceliktir. 2009 Mera Kanunu, ülkedeki mera yönetimi reformları için ana çerçeveyi sağlamakta ve çeşitli yenilikler getirmektedir.

Bunlardan biri, mera kullanımının artık bireysel çobanların ücret ödediği mera biletlerine dayanmasıdır- mera ücretinin değeri, hayvan sayısına bağlıdır. Bu, meraların kiralandığı ve ödemenin ekilen alana göre değiştiği önceki sistemin yerini almıştır. Mera yönetimi reformlarına yönelik kılavuz ilkeler, hedefleri Kırgız nüfusu için yaşam standartlarının iyileştirilmesi olan Mera Sektörü Geliştirme Konsepti 2012-2015 ve Mera Sektörü Geliştirme Stratejisi ve 2012-2015 Eylem Planı olmak üzere iki politika belgesi ile daha da güçlendirilmiştir (Anonim a, 2022).

TARIMSAL ALAN TİPİNE GÖRE ARAZİ VARLIĞI

(yılın başlangıcında, hektar)	2017	2018	2019	2020	2021
Çiftlik Alanları	10.608,1	10.607,2	10.607,7	10.607,7	10.606,1
Ekilebilir	1.287,8	1.287,8	1.287,6	1.287,4	1.287,3
Çok yıllıklar	75,8	75,9	76,5	76,6	76,7
Arazi	34,8	34,8	34,8	34,8	34,7
Yayla	202,2	202,2	203,1	203,5	203,7
Mera	9.007,5	9.006,4	9.005,8	9.005,4	9.003,7

(yılın başlangıcında, yüzde)	2017	2018	2019	2020	2021
Çiftlik Alanları	100	100	100	100	100
Ekilebilir	12,1	12,1	12,1	12,1	12,2
Çok yıllıklar	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Arazi	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Yayla	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
Mera	85	85,0	85,0	85,0	84,9

Kaynak: (FAOSTAT, 2022)

BİTKİSEL ÜRETİM

EKİM ALANLARI

Ürün	2018 (ha.)	2019 (ha.)	2020 (ha.)
Buğday	253.804	239.594	247.028
Arpa	191.854	205.071	217.538
Mısır	105.063	106.243	105.028
Patates	84.428	79.207	76.315
Bakliyat	58.221	62.000	61.824
Fasulye (kuru)	55.505	53.370	53.744
Elmalar	27.200	27.452	27.648
Tohum pamuk	23.045	24.421	21.765
Şekerpancarı	16.261	14.397	8.405
Aspir	12.573	12.414	9.836
Domates	11.580	11.914	11.587
Ayçiçeği	15.496	11.778	8.262
Çeltik tarlası	11.346	11.304	11.927
Karpuzlar	9.910	9.893	10.347
Soğan (kuru)	9.124	8.814	9.240
Kayısı	8.174	8.232	8.221
Havuç ve şalgam	7.739	7.958	7.828
Fındık (kabuklu)	6.588	6.507	6.542
Salatalık ve kornişon	5.947	6.405	6.244
Lahana ve diğer brassicalar	6.192	5.885	5.722
Sebzeler (taze)	5.824	5.809	5.825
Armutlar	5.000	5.000	2.572
Üzüm	4.844	4.839	4.870
Sarımsak	4.065	4.342	4.174
Şeftali ve nektarin	2.578	2.588	2.598
Erikler	1.988	1.989	1.992
Fasulye, yeşil	1.911	1.915	1.920
Soya fasulyesi	1.623	1.463	1.180
Fındık ne	1.447	1.456	1.465
Ceviz (kabuklu)	1.290	1.281	1.284
Meyve, byb	1.164	1.158	1.152
Kirazlar	1.026	1.135	1.102
Yulaf	1.140	1.010	1.025
Meyveler	813	814	816

Biber ve biber, yeşil	671	661	668
Ahududu	616	618	619
Antep fıstığı	603	602	602
Badem (kabuklu)	580	585	584
Sebzeler, baklagiller	585	580	585
Biber ve biber (kuru)	414	411	412
Çilekler	400	400	400
Tütün, üretilmemiş	696	366	364
Çavdar	446	350	379
Patlıcan (patlıcan)	300	300	300
Kabaklar, kabak ve su kabakları	300	300	300
Ayvalar	300	300	300
Karnabahar ve brokoli	300	289	315
Marul ve hindiba	207	210	208
Yer fıstığı (kabuklu)	190	207	207
Bezelye (kuru)	358	183	140
Biber	178	179	179
Tritikale	211	158	99
Baharatlar	123	123	123
Kolza	32	120	90
Bezelye, yeşil	100	100	100
Darı	40	73	157
Yağlı tohumlar	58	62	65
Tahıl, karışık	46	51	2
Keten tohumu	44	43	43
Kivi meyvesi	42	42	42
Kuş üzümü	30	30	30
Pırasa, diğer soğanlı sebzeler	29	29	29
Hardal	23	24	25
Bektaşüzümü	20	20	20
Sorgum	29	11	11
Meyve, narenciye	4	5	5
Karabuğday	17	4	10
Limon ve misket limonu	2	2	2

Kaynak: (FAOSTAT, 2022)

VERİM

Ürün	2018 (kg/ha.)	2019 (kg/ha.)	2020 (kg/ha.)
Patates	144.661	137.380	132.716
Mısır	69.288	71.179	71.409
Buğday	61.593	60.122	62.905
Arpa	42.931	46.586	51.021
Şekerpancarı	77.303	74.113	44.877
Domates	22.474	24.073	23.716
Karpuzlar	21.810	22.016	23.353
Soğan (kuru)	20.979	20.119	21.302
Havuç ve şalgam	17.655	18.213	17.884
Elmalar	13.530	13.773	13.692
Lahana ve diğer brassicalar	14.702	13.361	13.180
Salatalık ve kornişon	11.957	13.001	12.912
Sebzeler (taze) nes	11.674	11.716	11.474
Bakliyat ne	10.112	10.838	10.705
Fasulye (kuru)	9.009	8.899	8.948
Pamuk	7.472	8.022	7.277
Sarımsak	5.552	6.920	6.835
Çeltik tarlası	4.078	4.122	4.447
Pirinç, çeltik (öğütülmüş pirinç eşdeğeri)	2.720	2.749	2.966
Kayısı	2.611	2.654	2.697
Erikler	1.219	1.241	1.233
Ayçiçeği	1.985	1.527	1.109
Şeftali ve nektarin	1.094	1.105	1.106
Aspir tohumu	1.229	1.237	987
Fasulye, yeşil	944	957	971
Meyve (taze) byb	990	958	963
Üzüm	877	886	927
Biber ve biber, yeşil	820	809	806
Ceviz (kabuklu)	604	599	600
Kirazlar	450	484	482
Fındık (kabuklu)	432	428	430
Meyveler	370	377	375
Kabaklar, kabak ve su kabakları	357	366	354
Ahududu	252	256	255
Fındık	245	244	244

Soya fasulyesi	287	284	237
Yulaf	264	207	220
Ayvalar	211	214	213
Çilekler	205	207	207
Marul ve hindiba	190	200	200
Sebzeler, baklagiller	174	180	187
Badem (kabuklu)	176	177	176
Karnabahar ve brokoli	133	144	172
Armutlar	295	241	125
Biber ve biber (kuru)	102	101	101
Bezelye, yeşil	98	97	97
Tütün, üretilmemiş	176	89	96
Çavdar	111	87	94
Antep fıstığı	90	90	90
Patlıcan (patlıcan)	56	62	57
Yer fıstığı (kabuklu)	38	49	44
Kivi meyvesi	41	41	41
Baharatlar	41	40	40
Darı	9	16	32
Pırasa, diğer soğanlı sebzeler	30	30	30
Mantar ve yer mantarı	22	23	24
Biber	19	19	19
Bezelye (kuru)	49	21	16
Trifikale	59	25	16
Kolza	5	18	12
Kuş üzümü	12	12	12
Meyve, narenciye	11	11	11
Bektaşüzümü	11	11	11
Keten tohumu	9	9	9
Yağlı tohumlar	5	5	5
Sorgum	5	3	3
Karabuğday	4	0	2
Hardal	1	1	1
Tahıl, karışık	8	5	0
Limon ve limon	0	0	0

Kaynak: FAOSTAT, 2022

ÜRETİM MİKTARI

Ürün	2018 (ton)	2019 (ton)	2020 (ton)
Patates	1.446.610	1.373.800	1.327.163
Mısır	692.877	711.786	714.086
Buğday	615.926	601.216	629.052
Arpa	429.306	465.864	510.208
Şekerpancarı	773.034	741.128	448.772
Domates	224.737	240.734	237.156
Karpuzlar	218.096	220.160	233.532
Soğan (kuru)	209.794	201.186	213.023
Havuç ve şalgam	176.548	182.133	178.842
Elmalar	135.301	137.734	136.920
Lahana ve diğer brassicalar	147.019	133.609	131.799
Salatalık ve kornişon	119.569	130.007	129.122
Sebzeler (taze) nes	116.741	117.159	114.741
Bakliyat ne	101.115	108.379	107.051
Fasulye (kuru)	90.093	88.990	89.476
Tohum pamuk	74.718	80.221	72.774
Sarımsak	55.523	69.201	68.350
Çeltik tarlası	40.783	41.219	44.474
Pirinç, çeltik (öğütülmüş pirinç eşdeğeri)	27.202	27.493	29.664
Kayısı	26.114	26.540	26.967
Erikler	12.185	12.414	12.329
Ayçiçeği	19.851	15.265	11.088
Şeftali ve nektarin	10.936	11.048	11.062
Aspir	12.291	12.374	9.870
Fasulye, yeşil	9.438	9.574	9.710
Meyve (taze) byb	9.900	9.581	9.631
Üzüm	8.774	8.857	9.268
Biber ve biber, yeşil	8.195	8.093	8.062
Ceviz (kabuklu)	6.041	5.986	6.003
Kirazlar	4.495	4.842	4.818
Fındık (kabuklu)	4.319	4.276	4.295
Meyveler	3.704	3.772	3.751
Kabaklar, kabak ve su kabakları	3.570	3.660	3.536
Ahududu	2.522	2.563	2.551
Fındık	2.447	2.436	2.439

Soya fasulyesi	2.872	2.835	2.371
Yulaf	2.638	2.070	2.195
Ayvalar	2.105	2.140	2.133
Çilekler	2.054	2.071	2.072
Marul ve hindiba	1.897	1.996	1.995
Sebzeler, baklagiller	1.735	1.803	1.870
Badem (kabuklu)	1.757	1.770	1.760
Karnabahar ve brokoli	1.330	1.440	1.719
Armutlar	2.953	2.414	1.245
Biber ve biber (kuru)	1.015	1.010	1.012
Bezelye, yeşil	978	971	969
Yaprak Tütun	1.757	893	964
Çavdar	1.109	867	939
Antep fıstığı	899	898	899
Patlıcan (patlıcan)	563	617	567
Yer fıstığı (kabuklu)	380	489	440
Kivi meyvesi	406	408	406
Baharatlar	405	403	404
Darı	86	164	320
Pırasa, diğer soğanlı sebzeler	300	301	300
Mantar ve yer mantarı	220	228	235
Biber	188	188	187
Bezelye (kuru)	491	210	157
Trifikale	587	252	156
Kolza	48	180	123
Kuş üzümü	117	119	118
Meyve, narenciye	108	111	110
Bektaşî üzümü	108	111	110
Keten tohumu	93	91	92
Yağlı tohumlar	46	50	53
Sorgum	52	28	26
Karabuğday	38	4	17
Hardal	10	10	10
Tahıl, karışık	78	50	3
Limon ve limon	1	1	1

Kaynak: (FAOSTAT, 2022)

HAYVANSAL ÜRETİM

ÜRETİM MİKTARI (ton-adet)

Ürün	2018	2019	2020
Tavuk yumurtası	29328	30871	30913
Tavuk yumurtası (adet)	533242	561288	562054
Diğer kanatlı yumurtaları	125	125	125
Diğer kanatlı yumurtaları (adet)	1900	1900	1900
Sığır yağı	3240	3324	3388
Keçi yağı	362	361	348
Domuz yağı	932	781	790
Koyun yağı	2731	2864	2916
Sığır derisi	9720	9973	10165
Bal	1958	2270	2422
Sığır eti	108631	111463	113611
Tavuk eti	8315	9514	9679
Keçi eti	8378	8353	8070
At eti	23762	24605	25142
Domuz eti	16871	14124	14288
Tavşan eti	318	147	207
Koyun eti	63241	66319	67521
Tam yağlı inek sütü	1569187	1627817	1667973
Tam yağlı keçi sütü	638	649	651
Tam yağlı koyun sütü	37929	38400	38603
Sığır sakatataı	16390	16817	17141
Keçi sakatataı	1066	1063	1027
At sakatataı	2772	2871	2933
Domuz sakatataı	932	781	790
Koyun sakatataı	13511	14168	14425
İpek böceği kozası, yeniden sarılabilir	357	357	357
Keçi derisi	1219	1215	1174
Koyun derisi	11642	12209	12430
Koyun yünü	11871	11876	11867

Kaynak: (FAOSTAT, 2022)

HAYVAN VARLIĞI

Ürün	2018 (Adet)	2019 (Adet)	2020 (Adet)	Birim
Eşek	28.941	28.441	27.586	Baş
Arı kovanları	118.996	130.653	139.408	Adet
Develer	246	247	256	Baş
Sığırlar	1.627.296	1.680.750	1.715.776	Baş
Tavuklar	4.567	4.822	4.674	1000 Baş
Ördekler	90	88	84	1000 Baş
Kazlar ve Beç tavuğu	43	42	44	1000 Baş
Keçiler	806.949	801.133	770.704	Baş
Atlar	498.684	522.611	539.644	Baş
Katır	500	500	500	Baş
Domuzlar	51.265	34.750	29.465	Baş
Tavşanlar ve tavşanlar	27	26	22	1000 Baş
Koyun	5.361.000	5.465.606	5.508.032	Baş
Hindi	183	188	195	1000 Baş

Kaynak: (FAOSTAT, 2022)

ORMAN ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ

Ürün	2018	2019	2020	Birim
Odun yakıtı, iğne yapraklı	10980	10980	10980	m ³
Odun yakıtı, iğne yapraklı olmayan	25620	25620	25620	m ³
Kereste ve kaplama kütükleri, iğne	1400	1400	1400	m ³
Kereste ve kaplama kütükleri, iğne	3260	3260	3260	m ³
Diğer endüstriyel yuvarlak ağaçlar,	1400	1400	1400	m ³
Diğer endüstriyel yuvarlak ağaçlar,	3260	3260	3260	m ³
Kereste, iğne yapraklı	140000	150000	144000	m ³
Baskı ve yazı kâğıtları	100	100	100	Ton
Baskı ve yazı kâğıtları, kaplanmamış	100	100	100	Ton
Diğer kâğıt ve karton	700	700	700	Ton
Ev ve temizlik kâğıtları	700	700	700	Ton
Odun yakıtı, iğne yapraklı	10980	10980	10980	m ³

Kaynak: (FAOSTAT, 2022)

DIŞ TİCARET

Yıllar	İhracat			İthalat		
	Genel	Tarım	%	Genel	Tarım	%
2017	1.790,76	237,52	13,3%	4.481,29	645,63	14,4%
2018	1.764,61	196,33	11,1%	4.907,40	585,16	11,9%
2019	1.965,50	251,14	12,8%	4.903,81	655,44	13,4%
2020	1.964,47	250,55	12,8%	3.684,11	594,50	16,1%
2021	1.658,95	329,42	19,9%	5.570,13	865,57	15,5%

Kaynak: (Trademap, 2022)(Milyon ABD doları)

DIŞ TİCARET ORTAKLARI

Kırgızistan'ın Ürün İhraç Ettiği İlk 5 Ülke

1 Rusya. 2. Kazakistan 3. Birleşik Krallık 4. Özbekistan **5. Türkiye**

Kırgızistan'ın Tarımsal Ürün İhraç Ettiği İlk 5 Ülke

1. Rusya 2. Kazakistan **3. Türkiye** 4. Çin
5. Özbekistan

Kırgızistan'ın Ürün İthal Ettiği İlk 5 Ülke

1. Rusya 2. Çin 3. Kazakistan **4. Türkiye** 5. Özbekistan

Kırgızistan'ın Tarımsal Ürün İthal Ettiği İlk 5 Ülke

1. Rusya 2. Kazakistan 3. Özbekistan
4. Ukrayna 5. Çin **Türkiye 6. Sırada**

Kaynak: (Trademap, 2022)

KIRGIZİSTAN'IN İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ

HS Kodu	Ürünler	2017	2018	2019	2020	2021
071333	Barbunya (kurutulmuş)	45,2	44,2	55,4	44,3	39,5
081340	Kuru meyve	2,8	2,6	1,7	2,4	35,2
190590	Değirmencilik ürünleri	6,4	10,8	11,2	13,6	22,9
240220	Tütün içeren sigaralar	22,1	10,5	21,8	12,2	18,2
040510	Tereyağı	12,3	9,5	16,0	17,0	15,7
040210	Katı haldeki süt ve krema, yağ içeriği ağırlıkça <= %1,5	2,1	6,6	10,1	7,7	13,8
071310	Kabuklu bezelye (kurutulmuş)	0,0	0,0	0,6	0,0	12,0
030314	Alabalık, dondurulmuş	0,1	0,9	2,5	3,3	11,3
081310	Kuru kayısı	2,5	2,6	4,5	5,8	9,8
071332	Adzuki Fasülye (kurutulmuş)	7,3	10,7	12,0	7,7	8,2

Kaynak: (Trademap, 2022)(Milyon ABD doları)

KIRGIZİSTAN'IN TARIM ÜRÜNÜ İHRACATI GERÇEKLEŞTİRDİĞİ İLK 10 ÜLKE

Ülkeler	% Pay
Rusya	40,2
Kazakistan	23,3
Türkiye	8,2
Çin	5,3
Özbekistan	5
Afganistan	3,8
Sırbistan	2,6
Suriye	1,7
Vietnam	1,1
Kuzey Makedonya	1

Türkiye 3. Sırada yer almaktadır. (%8,2)

KIRGIZİSTAN'IN İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ

Ürünler	2017	2018	2019	2020	2021
240220 Tütün içeren sigaralar	73,0	78,5	71,4	63,1	54,2
100199 Buğday ve mahlût	23,4	16,9	21,8	31,1	47,0
220210 Sular ve mineralli sular	20,6	32,2	35,5	30,7	44,6
020714 Kanatlı eti	18,0	20,5	25,4	23,9	37,3
151219 Ayçiçeği tohumu veya aspir yağı	22,2	26,1	25,1	28,2	34,6
210690 Gıda müstahzarları, b.b.	12,8	15,4	23,1	21,4	32,4
180690 Kakao içeren çikolata ve diğer müsth.	31,5	30,5	29,2	20,7	27,9
071310 Kabuklu bezelye (kurutulmuş)	0,3	0,2	0,6	0,6	22,9
170199 Kamış veya pancar şekeri	20,6	14,6	11,6	7,4	19,6
070200 Domates, taze veya soğutulmuş	6,8	3,7	8,5	7,8	18,7

Kaynak: Trademap, 2022 (Milyon ABD doları)

KIRGIZİSTAN'IN TARIM ÜRÜNÜ İTHALATI GERÇEKLEŞTİRDİĞİ İLK 10 ÜLKE

Ülkeler	% Pay
Rusya	39,9
Kazakistan	27,4
Özbekistan	7
Ukrayna	3,9
Çin	3,6
Türkiye	1,7
İran	1,6
Belarus	1,6
Türkmenistan	1,4
Ekvator	1,4

Kaynak: Trademap, 2022 (Milyon ABD doları)

Türkiye 6. Sırada yer almaktadır. (% 1,7)

ORMAN ÜRÜNLERİ İTHALATI

HS Kodu	Ürünler	2017	2018	2019	2020	2021
441011	Ağaçtan yonga levha	13,2	18,5	19,1	10,7	23,3
481420	Duvar kağıtları vb.	13,2	13,8	12,2	9,5	12,1
441113	Orta yoğunlukta lif levha	5,5	8,4	17,6	12,4	9,8
440711	Çam ağacından kereste	0,7	1,2	0,7	4,4	7,7
441012	OSB	3,8	7,1	7,3	7,8	7,0
Toplam		124,2	124,9	155,0	111,5	145,3

Kaynak: (Trademap, 2022)(Milyon ABD doları)

Orman Ürünü İthalat Partnerleri: Rusya %67,6, Kazakistan %10, Çin %8,5, **Türkiye %1,9 (6. Sırada)**

ORMAN ÜRÜNLERİ İHRACATI

HS Kodu	Ürünler	2017	2018	2019	2020	2021
440711	Çam ağacından kereste	0	0,01	0,82	0,66	3,14
481850	Giyim eşyası ve aksesuarı	0	0	0	6,23	2,70
440719	Diğer iğne yapraklı ağaçtan kereste	0	0,01	1,10	1,36	1,62
440322	Çam, işlem görmemiş	0	0,00	0,45	0,75	1,59
441113	Orta yoğunlukta lif levha	0,15	0,27	0,33	0,31	1,40
Toplam		4,91	3,12	9,50	15,27	14,97

Kaynak (Trademap, 2022)(Milyon ABD doları)

Orman Ürünü İhracat Partnerleri: Özbekistan %41,2, Kazakistan %23,9, Rusya %19, **Türkiye %0,1 (9. Sırada)**

TÜRKİYE-KIRGIZİSTAN TİCARETİ

Yıllar	İhracat			İthalat		
	Genel	Tarım	%	Genel	Tarım	%
2019	442,09	18,71	4,2	77,24	40,01	51,8
2020	417,55	13,06	3,1	91,16	23,79	26,1
2021	749,47	24,58	3,3	86,46	29,21	33,8

Kaynak: (Trademap, 2022)(Milyon ABD doları)

TÜRKİYE'NİN KIRGIZİSTAN'A İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ

HS Kodu	Ürünler	2017	2018	2019	2020	2021
200819	Fındık	0,48	1,28	4,17	3,40	7,40
170490	Kakao içermeyen şekerlemeler	1,96	1,99	2,13	1,49	2,15
240311	Nargile tütünü	0,09	0,75	2,08	0,45	1,42
020714	Kanatlı Eti	0,00	0,45	1,23	0,99	1,34
210690	Gıda müstahzarları, b.b.	0,43	0,48	0,98	0,68	1,17
080521	Mandalina	0,09	0,22	0,12	0,50	0,94
180690	Kakao içeren şekerlemeler	1,17	0,65	1,12	0,76	0,86
040711	Kanatlı yumurtaları (döllenmiş)	0,00	0,00	0,01	0,00	0,80
100510	Mısır tohumu, ekim için	0,34	0,60	0,43	0,09	0,73
190590	Değirmencilik ürünleri	0,59	0,43	0,68	0,42	0,69

Kaynak: (Trademap, 2022)(Milyon ABD doları)

TÜRKİYE'NİN KIRGIZİSTAN'DAN İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ

HS Kodu	Ürünler	2017	2018	2019	2020	2021
071333	Kabuklu barbunya (kurutulmuş)	9,89	9,30	29,56	16,92	16,50
080252	Kabuklu taze veya kuru Antep fıstığı	0,00	0,00	3,02	0,21	2,67
071332	Adzuki fasulye (kurutulmuş)	0,00	0,01	0,29	1,41	2,10
071190	Konserve sebze	3,27	1,61	1,51	0,92	1,65
051199	Hayvansal kökenli ürünler, b.e.s., insan tüketimine uygun olmayan ölü hayvanlar	0,63	0,06	0,75	0,94	1,45
080251	Kabuklu taze veya kuru antep fıstığı	0,00	0,00	0,19	0,00	1,43
050400	Hayvanların bağırsakları, mesaneleri ve mideleri (balık hariç), bütün ve parçaları, taze, ...	1,30	2,15	1,15	0,70	1,25
080232	Kabuklu taze veya kuru ceviz	3,04	2,43	0,33	0,56	0,97
081330	Kurutulmuş elma	0,32	0,31	1,02	0,92	0,85
080212	Kabuklu taze veya kuru badem	0,00	0,00	0,88	0,12	0,09

Kaynak: (Trademap, 2022)(Milyon ABD doları)

TÜRKİYE'DEN KIRGIZİSTAN'A İHRAÇ POTANSİYELİ YÜKSEK ÜRÜNLER

Potansiyel Ürün	Kırgızistan'ın Dünyadan İthalatı (milyon \$)	Türkiye'den İthalatı (Milyon \$)	TR'nin Dünyaya İhracatı (milyon \$)	Kırgızistan'ın İthalat Partnerleri
Tütün içeren sigaralar	54,22	0,00	341,54	Kazakistan 59,4 BAE 15 Rusya 14,2 Özbekistan 3,2 Bulgaristan 2,9 (Türkiye 0,4)
Sular ve mineralli sular	44,64	0,03	251,89	Kazakistan 57,5 Rusya 30,9 Avusturya 5 İsviçre 2,1 Özbekistan 1,6 (Türkiye 0,1)
Kanatlı Eti	37,31	1,34	325,46	Ukrayna 59,3 Rusya 22,7 Belarus 5,9 Kazakistan 5 Litvanya 3,1 (Türkiye 1,7)
Gıda müstahzarları, b.b.	32,37	1,17	441,78	Rusya 45,5 Kazakistan 14,8 Çin 5,4 Bulgaristan 4 Türkiye 3,6
Kakao içeren çikolata ve diğer müstahzarlar	27,85	0,86	416,45	Rusya 73,2 Kazakistan 13,6 Ukrayna 5,2 Türkiye 2,3
Kamış veya pancar şekeri ve kimyasal olarak saf sakaroz	19,60	0,00	150,84	Rusya 55,5 Azerbaycan 18,7 Kazakistan 17,3 Belarus 5,8 Polonya 2,5

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından, "Trademap" verileri kullanılarak hazırlanmıştır, 2022

YATIRIM ORTAMI

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Kırgızistan, 2021 yılında 500 milyon dolar doğrudan yabancı yatırım çekmiştir. Ülkenin 2021 yılında toplam yabancı sermaye stoğu yaklaşık 6 milyar dolara ulaşmıştır. Madencilik sektörü Kırgızistan'da önemli yatırım sektörlerinden biridir.

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM İSTATİSTİKLERİ

	2020	2021	2022*	2023*
Ülke dışından gelen doğrudan yatırım (milyon \$)	-401	500	500	500
Ülke dışından gelen doğrudan yatırımın GSYİH ya oranı (%)	-5,19	6,60	5,70	5,10
Ülke dışından gelen doğrudan yatırım stoku (milyon \$)	5499	6000	6500	7000
Ülke dışına giden doğrudan yatırım (milyon \$)	-180	30	30	30
Ülke dışına yapılan doğrudan yatırım stoku (milyon \$)	1517	1488	1458	1428

Kaynak: EIU, Milyon ABD doları *: Tahmin

'Kırgız Cumhuriyeti'nde Yapılan Yatırımlar Hakkındaki Kanun'a uygun olarak yabancı ve yerel yatırımcılar eşit derecede hak ve sorumluluklara sahiptirler. Aynı Kanun'da yabancı yatırımlara yönelik Devletin garantilerinden bahsedilmektedir. Ancak, uygulamada uluslararası iş uygulamaları ile bağdaşmayan olaylar ile karşılaşabilmektedir. Bu durum, özellikle madencilik ve müteahhitlik alanlarında sıklıkla görülmektedir.

Yabancı yatırımcılarla yerel yatırımcılar arasında bazı durumlarda haksızlık söz konusu olmaktadır. Kırgızistan bazı ekonomik önem taşıyan konularda kendi yatırımcılarına haksız olarak herhangi bir proje ve sunum olmadan hak tanımaktadır. Bunun sonucu olarak hem Kırgızistan ekonomisinin gelişmesi yavaşlamakta hem de bazı durumlarda işlerin yeniden yapılması gerekmektedir.

K.C, tedricen azalmakta da olsa, hala nakde dayalı bir piyasadır. Piyasaya sunulan krediler genellikle kısa vadeli olmakta, fiziki varlıklar ile teminat altına alınmakta, ancak teminat değerlendirme ve kredi talep edenlerin geri ödeme potansiyellerinin tespit edilmesinde yaşanan güçlükler nedeniyle bankalar kredilendirme yerine hükümet bonolarına yatırım yapmayı tercih etmekte ve dolayısıyla ticari banka finansmanından yararlanma imkânı daralmaktadır.

Kırgızistan'da faaliyet gösteren Türk işyerleri, hâlihazırda Rusya ve Ukrayna arasında yaşanan savaş nedeniyle Kırgızistan'dan Türkiye'ye para transferlerinde sorunlar ile

karşılaşıldığını; gerek T¼rkiye ile ticaret yapan iş adamlarının gerekse Kırgızistan'da yaşayan T¼rk vatandaşlarının T¼rk bankalarına yapacakları para transferleri ile ilgili maliyetleri asgari d¼zeye indirmek amacı ile Kırgız bankalarının T¼rk bankalarında muhabir hesabı açma konusunun ivedilikle g¼ndeme getirilmesi gerektiğini bildirmişlerdir (DEİK, 2012).

VERGİLENDİRME

Kırgızistan'da vergilendirme 22 Aralık 2021 tarihinde y¼r¼rl¼đe girmiş Vergi Kanunu çerçevesinde d¼zenlenmiştir. Vergi politikasını K.C. Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı belirler. K.C. Maliye Bakanlığı'na bağlı Vergi Hizmeti, vergi mevzuatının yerine getirilmesi, vergilerin zamanında tam ¼denmesini kontrol eder. K.C. Sosyal Fonu'na aktarılması gereken sosyal fon kesintileri, şirketler tarafından zorunlu ¼denen ¼demeler arasına girmekte olup K.C. Devlet Sosyal Sigorta Kanunu çerçevesinde d¼zenlenmektedir (TOBB, 2022).

BANKACILIK

Bankacılık Mevzuatı

Bağımsızlık sonrasında Kırgız Cumhuriyeti bankacılık sistemi yeniden yapılandırılmıştır. Halen bu sektörde KC Milli Bankası'nın yanı sıra 25 ticari banka faaliyet göstermektedir. Onların içinde 15'i yabancı sermayeli bankalardır. Söz konusu 15 banka içinde yabancı sermayesi %50'yi aşan 10 banka bulunmaktadır. Merkez Bankası belirli bir seviyede bağımsızlığa sahip bulunmaktadır. Bankalar ağırlıklı olarak dış işlemlerden ve hazine kâğıtlarından kazanç sağlamaktadır.

Bankaların faaliyetleri 16 Aralık 2016 tarihli ve 206 "Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Bankası, Bankalar ve Bankacılık Faaliyetleri Hakkında Kanun" ile düzenlenir. K.C. Milli Bankası, Kırgız Cumhuriyeti'nin merkez bankasıdır ve devlete aittir. Merkez Bankası'nın amacı, uygun para-kredi politikasının uygulama aracılığıyla fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmektir.

Ticaret ve yatırımda döviz kontrolü uygulanmamaktadır. Yüzlerce döviz büfesi piyasa fiyatlarından döviz işleminde bulunmaktadır. Kırgız bankacılık sektöründe sermayelerin artırılması, tasarrufların teşvik edilmesi, banka denetim sisteminin iyileştirilmesi ve ilgili mevzuatın güçlendirilmesi gerekmektedir. 2008 yılında bu doğrultuda atılan önemli adım mevduatların korunması hakkında kanunun kabul edilmesidir. Söz konusu kanuna uygun olarak yarısını ticari bankalar (yıllık olarak toplam mevduatın %0,2'si), diğer yarısını Devletin karşılayacağı Mevduatları Koruma fonu oluşturulmuştur.

Kırgız Cumhuriyeti, tedricen azalmakta da olsa, hala nakde dayalı bir piyasadır. Piyasaya sunulan krediler genellikle kısa vadeli olmakta, fiziki varlıklar ile teminat altına alınmakta, ancak teminat değerlendirme ve kredi talep edenlerin geri ödeme potansiyellerinin tespit edilmesinde yaşanan güçlükler nedeniyle bankalar kredilendirme yerine hükümet bonolarına yatırım yapmayı tercih etmekte ve dolayısıyla ticari banka finansmanından yararlanma imkânı daralmaktadır.

Kırgızistan'da banka kuracak olan Kırgız veya yabancı uyruklu vatandaşlar K.C. Merkez Bankası'nın Banka Lisans Departmanı'na başvurarak gerekli bilgi ve izin (ruhsat) belgelerini alabilirler.

Ticari banka, sadece anonim şirket (kapalı veya açık) şeklinde kurucu sermayesi en az 600 milyon soms (yaklaşık 9 milyon ABD doları) olması şartı ile kurulabilir ve işletilebilir.

Kırgız Cumhuriyeti mevzuatı gereğince, Kırgız Cumhuriyeti'nde ticari bir banka kurarken yerli ile yabancı yatırımcılar arasında eşit şartlar öngörülmüştür. Bankanın kurucuları ve hissedarları, Kırgız Cumhuriyeti vatandaşı, yabancı vatandaşı veya yabancı şirket de olabilir (Anonim b, 2022).

KAYNAKÇA

- Anonim a. 2022 *Kırgızistan Ülke Profili*. Ticaret Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası:
https://ticaret.gov.tr/data/5ed8e6c613b876d8ec73d58f/K%C4%B1rg%C4%B1zistan_2022.pdf Erişim tarihi: 09.10.2022
- Anonim b. 2022 *Kırgızistan Pazar Bilgileri*. Ticaret Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası:
<https://ticaret.gov.tr/data/5ed8e9ce13b876d8ec73d59d/K%C4%B1rg%C4%B1zistan%20Pazar%20Bilgileri.pdf> Erişim tarihi: 11.10.2022
- DEİK. 2012 *Kırgızistan Ülke Bülteni*. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu:
<https://www.deik.org.tr/uploads/kirgizistan-ulke-bulteni.pdf> Erişim tarihi: 01.10.2022
- Dünya Bankası. 2022 "*Climate Change Knowledge Portal*". Dünya Bankası İklim Değişikliği Bilgi Portalı: <https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country/kyrgyz-republic>
Erişim tarihi: 20.08.2022
- FAOSTAT. 2022. *Faostat veritabanı*. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü:
<https://www.fao.org/faostat/en/#data/RL> Erişim tarihi: 02.10.2022
- Resmî Gazete. 2022. *Resmi Gazete arşivi*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazetesi:
www.resmigazete.gov.tr Erişim tarihi: 10.10.2022
- TOBB. 2022, *Kırgızistan Pazar Bilgileri*. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği:
<https://9lib.net/document/zwvormx1-kirgizi%CC%87stan-pazar-bi%CC%87lgi%CC%87leri%CC%87.html> Erişim tarihi: 19.09.2022
- Trademap. 2022 *Trademap veritabanı*. "International Trade Center":
https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c417%7c%7c%7c%7c%7c69529%7c%7c6%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1 Erişim tarihi:
11.08.2022

Bu çalışma, Ülkemiz ve Kırgızistan arasında tarım ve ormancılık alanlarındaki ilişkileri ortaya koyarken, Kırgızistan'da yatırım yapabilecek Türk iş insanlarına yardımcı olmak amacıyla;

Tarım ve Orman Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır.

Not: Kapak sayfasında yer alan QR kodu okutarak çalışmanın elektronik nüshasına ulaşılabilmektedir. Elektronik nüsha vesilesiyle çalışma içerisinde kullanılan, Ticaret Bakanlığı ve diğer kurumlara ait kaynaklara ilgili metinler içerisinde yer verilen linkler vasıtasıyla erişim sağlanabilmektedir.

Bişkek Ticaret Müşavirliği İletişim Bilgileri:

Adres:

Telefon Numaraları

E-posta

T.C. Bişkek Büyükelçiliği, Moskovskaya
Cad. No: 89 720040 Bişkek/Kırgızistan
+ 996 312 627 304

biskek@ticaret.gov.tr

Bişkek Büyükelçiliği İletişim bilgileri;

Adres:

Telefon Numaraları:

Acil Durum / Nöbetçi Telefon Numarası

E-posta

Москва көч.89 720040 Бишкек ш. Кыргыз
Республикасы / Т.С. Бишкек Büyükelçiliği,
Moskovskaya Cad. No: 89 720040

Bişkek/Kırgızistan
+996 312 627 201

+996990001416

embassy.bishkek@mfa.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için;

Adil ALTAN
Mühendis
İkili İlişkiler ve Protokol Daire Başkanlığı
0312 287 3360 – dâhili: 4618
adil.altan@tarimorman.gov.tr

Tolgahan BAHTIYAR
AB Uzmanı / Ülke Masaları Sorumlusu
İkili İlişkiler ve Protokol Daire Başkanlığı
0312 287 3360 – dâhili: 4633
tolgahan.bahtiyar@tarimorman.gov.tr